

İlkçağ Anadolu Uygarlıklarında Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Yapı Bağlamında Kütüphane/Arşiv Kurumu

Prof. Dr. Bülent Yılmaz
Hacettepe Üniversitesi
Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü

E-posta : byilmaz@hacettepe.edu.tr



İçerik

- Kültürel sürecin temel özellikleri
- Kültürel sürecin temel özellikleri bağlamında İlkçağ Anadolu'su
- İlkçağ Anadolu'sunda Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Yapı Bağlamında Arşiv/ Kütüphane Kurumu
- Sonuç



Kültür ve Kültür Süreci

Kültür;

İnsanın, varlığını geliştirerek sürdürmesini sağlayan maddi ve manevi ürünleri üretme süreci



Kültür Sürecinin Özellikleri

- Kültür, evrenseldir. Yani, bütün insanlığın her coğrafyada, her an ürettiği ortak bir şeydir.
- Kültür, bir süreçtir. Bir başka deyişle, belli noktada başlayıp biten değil, süregiden, birikimsel nitelikli bir olgudur.
- Kültür, zamansal ve mekansal etkileşimler içinde üretilir. Her kültür kendinden önceki kültürlerin izleyicisi, sürdürücüsü ve yeniden üreticisidir.

Kültür Sürecinin Özellikleri Bağlamında Anadolu

- **Anadolu:** “yükseltmek”, “ortaya çıkarmak”, “güneşi doğurtmak”, “bir yıldızın yükselişi”, “güneşin doğuşu” ve “gün dönümünde gökyüzünde güneşin doğduğu bölge” anlamındadır.
- Tarihi İ.Ö. 600.000’e dek uzanan Anadolu, dünyanın bilinen ilk neolitik yerleşiminin bulunduğu yer özelliği taşır.

Kültür Sürecinin Özellikleri Bağlamında Anadolu

- Anadolu uygarlığının Mısır, Mezopotamya ve Grek uygarlığı ile birbirlerinden etkilenerek ortaya çıktığı söylenebilir.
- Aka kültürü Girit kültürü ile benzerlikler taşımaktadır. Frigler müzik alanında Hellenlere esin kaynağı olmuşlardır. Pers işgali döneminde Anadolu yaklaşık 200 yıl boyunca doğu-batı arasında bir köprü işlevi görmüştür. Lidya Uygarlığının hem Grek hem de Frig uygarlıklarından etkilenimleri sanatına yansıdığı bilinmektedir. Girit uygarlığının Grek uygarlığına kaynaklık eder, Likya sanatındaki Hitit-Asur etkileri ve Hitit kabartma heykelleri Grek sanatında görülür. Hititlere “çok yapılı uygarlık” adı da verilir

Kültür Sürecinin Özellikleri Bağlamında Anadolu

- Hellen alfabesi büyük ölçüde Fenike kaynaklıdır.
- Hititlerin mimaride ve kent planlaması alanlarında Miken ve Troya IV ile belli ortak temel özelliklerinin olduğu ortaya konmuştur.
- Hititlerin Mezopotamya kökenli çivi yazısını alıp, kendi dilleri yanı sıra o dönemde Anadolu'da konuşulan diğer dillere de uygulaması bir başka etkileşim örneğidir.

Anadolu Uygarlıklarını Yaratan Koşullar

- Temel ekonomik araç olan toprakların verimli oluşu.
- Ticarete uygunluğu ve bu anlamda deniz yollarına yakınlığı.
- Anadolu'nun içinden gelenlerin de Batı Anadolu aracılığıyla deniz ticareti yapabilmesi.
- Hammadde (yer altı kaynakları) açısından çok zengin olması.
- Diğer uygarlıklara (Mezopotamya, Mısır, Fenike, Kıbrıs, Girit, Ege Denizi adaları, Grek) yakınlığı.
- Anadolu'daki eski üstün uygarlıkların kalıntıları, izleri, gelenekleri ve tekniklerinden yararlanma olanaklarına sahip oluşları.

İlkçağ Anadolu Uygarlığında Ekonomik Yapıyı Oluşturan Temel Etkinlikler

- Tarım
 - çiftçilik ve hayvancılık
- Ticaret,
- Madencilik
- Zanaatlar
- Sömürgecilik, korsanlık, askerlik vb.

İlkçağ Anadolu Uygarlığında Toplumsal Yapı

- İlkçağ Anadolu'su ve çevresi toplumlarda;
 - siyasal yapı genelde "kent devleti" modelinde,
 - toplumsal yapı çoğunlukla bir kral, soylular sınıfı (üst yöneticiler, din adamları, askeri yetkililer ve zenginler), özgür halk (zanaatkar, çiftçi, esnaf vd.) ile çoğunluktaki kölelerden oluşmaktaydı.
 - Köleci ve dinsel niteliğe sahip toplumsal yapı merkeziydi.

İlkçağ Anadolu'sunda Arşiv/ Kütüphane Kurumu *Değerlendirme*

1. Arşiv kurumu İlkçağ kent devletlerinin *yönetim* birimlerinden biri, kütüphane daha çok eğitim, bilim, sanat, edebiyat, kültür, din vb. *toplumsal yaşam* alanlarının bir aracıdır.
2. İlkçağ Anadolu'su ve çevresi toplumlarda güçlü ekonomik yapıların canlı ve etkili kültürel yaşam ve kurumları yarattığı, bunun da arşiv/kütüphane kurumunun varlık ve gelişimine doğrudan yansıdığı söylenebilir.



Değerlendirme

3. İlkçağ Anadolu'su ve çevresi uygarlıklarda arşiv/kütüphane kurumu çoğunlukla kentin ileri gelenleri tarafından (kral, diğer yüksek yöneticiler, zenginler, vd.) prestij, güç ve statü sağlama ve/veya imparatoru, kralı onurlandırma adına bağış yoluyla kurulmakta ve yaşatılmaktaydı.



Değerlendirme

4. Arşiv/kütüphane kurumu kentler arası genel ve özellikle kültürel rekabetin birer aracı olarak varlık ve kimlik kazanmıştır.
5. Arşiv/kütüphane kurumu toplumsal yaşamın önemli alanlarından eğitimin organik bir parçası işlevi görerek varlık kazanmış ve gelişmiştir.
6. İlkçağ Anadolu'su, çevresindeki uygarlıkların arşiv/kütüphane kültüründen etkilenmiş, bu etkilenme sözü edilen kurumların varlık nedenlerinden biri olmuştur.



Değerlendirme

7. Arşiv/kütüphane kurumu kültür-sanat yaşamının ve politikasının bir aracı ya da parçası olarak görülmesiyle de varlık kazanmıştır.
8. Kültür ve sanatın temel kurumlarından sayılan arşiv/ kütüphane ekonomik (özellikle ticari) yaşama sağladığı dolaylı katkılar nedeniyle varlığını koruyabilmiş ve geliştirmiştir.
9. Arşiv/kütüphane kurumu bilimin organik parçası olma özelliği ile yaşam bulmuş ve kimlik kazanmıştır.



Değerlendirme

10. Din ve tapınaklar arşiv/ kütüphaneler için en önemli varlık alanlarından olmuştur.
11. Arşiv/kütüphane kurumu sözü edilen coğrafya ve zamanlarda hamam kültürünün bir uzantısı olarak da varlık kazanmıştır.



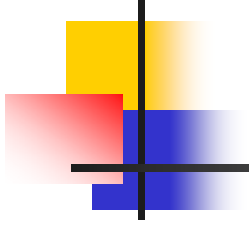
Sonuç

- İlkçağ Anadolu'su ve yakın çevresindeki toplumlarda arşiv/ kütüphane kurumunun bu toplumların sosyo-ekonomik ve kültürel yapıları bağlamında varlık kazanıp, gelişim gösterdiği söylenebilir.
- "Arşiv/kütüphane kurumu tarihin ve toplumun bir ürünü olup, bu önerme/sonuç İlkçağ Anadolu'su ve çevresi uygarlıklar için de geçerli görünmektedir."
- Arşiv/kütüphane kurumunun bugüne ilişkin "bilgiye erişime" olan temel işlevinin İlkçağ toplumları için de büyük ölçüde geçerlidir.
- Bu anlamda, arşiv/kütüphane kurumunun tarihsel ve toplumsal işlevlerinde bir süreklilik ya da değişmeyen bir öz" bulunmaktadır.



Sonuç

- Mesleki kimliğin kuramsal köklerini besleyici özelliği ile İlkçağ Anadolu'sunun arşiv ve kütüphaneleri incelenmeye değerdir.



Teşekkürler